

Oostelijk West-Friesland Koggenland 2019/2

Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas
postnl

HOLLANDIAE
PARS SEPTENTRIONALIS,
Vulgo
WESTVRIESLAND en
'TNOORDER QUARTIER.

Retouradres:
Koperslager 41
1625 AK Hoorn

Milaire Hollandicum, sine 2000 Virgæ Rijnlandicæ
1500
1000
500
0
500
1000
1500
2000

Amsterdam
Apud Guiljelmum et Ioannem Blaeu.

Dealer voor Chevrolet
Vakgarage voor alle merken
www.piethas.nl

Verkoop en onderhoud
tegen scherpe prijzen

PIETHAS AUTOMOBIELEN
 175 JONGE GEBRUIKTE
 IN VOORRAAD (ALLE MERKEN)

Piet Has Automobielen Lageweg 25, 1628 JS Hoorn
telefoon 0229 215416 info@piethas.nl

Het oudste aandeel ter wereld,
uit 1606, ontdekt in 2010.

Westfries Archief Regionaal Historisch Centrum voor West-Friesland

Als u op zoek bent naar uw voorvader, een bouwtekening van uw huis, een oude foto of een boek over de historie van de streek kunt u terecht in het Westfries Archief. In ons gebouw bewaren wij meer dan zes kilometer archiefstukken, kranten, kaarten, prenten en foto's betreffende de geschiedenis van West-Friesland.

U bent van harte welkom.

Openingstijden
www.westfriesarchief.nl

Blauwe Berg 5c | 1625 NT Hoorn | Bezoekadres
 Postbus 603 | 1620 AR Hoorn | Postadres
 0229-282500 | Telefoon
info@westfriesarchief.nl | E-mail
www.westfriesarchief.nl | Internet

Omslag uit: *J. Blaeu's grooten atlas enz. 1648*

Tijdschrift
 voor de afdeling
 Oostelijk West-Friesland
 van de Nederlandse
 Genealogische
 Vereniging

Koggenland

aflevering 2019/2
 jaargang 34

Inhoud

Onze bijeenkomsten.....	28
Rectificatie.....	28
In dit nummer.....	28
Van de bestuurstafel.....	29
Overzicht lezingen seizoen 2019/2020.....	30
Verslag Voorjaarsledenvergadering 11 april 2019.....	33
Jubileumviering op zaterdag 16 november 2019.....	35
Nieuwe leden stellen zich voor.....	36
Nieuws van het archief.....	37
Dochters van Eva.....	40
Vastlopers en droogkokers.....	42
Zit hier iets voor u bij?	43
De chirurgijns van het oorlogsfregat Huis te Warmelo.....	45
Geef u tijdig op voor de jubileumbijeenkomst.....	52
Mutaties.....	53
Aan dit nummer werkten mee:.....	53
In het volgende nummer.....	53

Redactie-adres
 Ben H.T.J. Leek
 Koperslager 41
 1625 AK Hoorn

ISSN-nr. 0927-8443

De chirurgijns van het oorlogsfregat Huis te Warmelo

In de zomer van 1715 verongelukte het oorlogsfregat Huis te Warmelo in de Finse Golf. Bij de begeleiding van koopvaarders stootte het fregat van de West-Friese admiraliteit op een blinde klip en zonk het korte tijd later naar de zeebodem. Volgens berichtgeving uit die tijd werden 70 van de 200 opvarenden gered en was het lot van het 'resterende volck' onzeker.

Drie eeuwen na het ongeluk is een scheepswrak op de bodem van de Finse Golf geïdentificeerd als de Huis te Warmelo. De uitzonderlijk goede staat en rijkdom aan archeologische details maken het tot een wrak van de buitencategorie.

Over de bouw en bemanning van de Huis te Warmelo zijn diverse archiefstukken bewaard gebleven. Dankzij deze stukken kennen we de namen en herkomstplaatsen van alle bemanningsleden. Dit artikel schenkt aandacht aan de drie chirurgijns aan boord van het oorlogsschip. Wat is over hen bekend en hoe is het met hen afgelopen?

Noord-Hollandse bemanning

De opvarenden van het fregat Huis te Warmelo zijn te vinden op een betaalrol die in het Nationaal Archief wordt bewaard. Daaruit zijn de namen, herkomstplaatsen en rangen overgenomen en gepubliceerd op de website [fregathuistewarmelo](http://fregathuistewarmelo.nl). Deze gegevens leren ons dat een meerderheid van de bemanning uit Noord-Holland afkomstig was. Bij ongeveer de helft van de namen staat Alkmaar of Medemblik als herkomstplaats genoteerd. Anderen kwamen uit Hoorn, Enkhuizen of een Noord-Hollands dorp.

De herkomst van de bemanning laat zich grotendeels verklaren door de herkomstplaatsen van de hoofdofficieren die voor de werving verantwoordelijk waren. Bevelvoerder kapitein François de Groot en de derde luitenant kwamen uit Alkmaar, de eerste en tweede luitenant waren uit Medemblik afkomstig. Samen stonden zij voor de uitdaging om in korte tijd circa 190 mannen te werven, waarbij ze logischerwijs putten uit het arbeidsreservoir in hun directe omgeving. De kapitein en de luitenants zelf werden door het admiraliteitsbestuur aangesteld. Dat geldt ook voor een aantal andere kritische posities aan boord zoals die van schipper, schrijver en commandeur van de soldaten.

Om de bemanning te completeren lijkt een gerichte wervingsactie in Friesland te hebben plaatsgevonden. Want 41 van de 129 matrozen aan boord van de Huis te Warmelo kwamen van de 'overkant'. De werving van matrozen buiten het eigen werkgebied was zeker in de tweede helft van de achttiende eeuw niet ongebruikelijk. Zo vroeg het admiraliteitsbestuur in 1765 tweemaal toestemming aan het Amsterdamse stadsbestuur om daar 30 tot 60 'bekwaame en bevarene matroosen' voor West-Friese oorlogsschepen te mogen werven.

Een kanon van de Huis te Warmelo op de bodem van de Finse Golf. (SubZone)

Chirurgijns

De behandeling van zieke en gewonde bemanningsleden van het fregat Huis te Warmelo lag in handen van drie chirurgijns, in de betaalrol als meesters aangeduid. Ook zij kwamen uit Noord-Holland, te weten eerste meester Jan Swart uit Egmond aan Zee, tweede meester Claas Maartensz Bonefaas uit Alkmaar en derde meester Jan Ringeling van het eiland Marken.

Instructies voor chirurgijns en een enkel dagboek uit de achttiende eeuw geven een beeld van de werkzaamheden van een chirurgijn aan boord van een oorlogsschip. In de regel was er dagelijks een spreekuur en konden ernstig zieken rekenen op geregelde visitaties. Bij dreiging van gevechtshandelingen trokken de chirurgijns zich terug naar een ruimte onder in het schip, gereed om daar gewonden te behandelen.

De eerste meester beschikte over een eigen kist met medicamenten en instrumenten. Zowel de inhoud van de kist als de kwaliteiten van de scheepschirurgijns werden door een vaste chirurgijn van de admiraliteit getoetst. In tegenstelling tot een academisch geschoolde arts was een chirurgijn een ambachtsman die zich vooral met de uitwendige geneeskunde bezighield. Dat wil zeggen de verzorging van zichtbare wonden en het verrichten van ingrepen op het lichaam met mes en zaag.

Informatie uit de betaalrol van de Huis te Warmelo doet vermoeden dat al in

de eerste week van de reis een beroep op de kennis en kunde van de chirurgijns werd gedaan. Op 8 juni 1715, precies een week na vertrek van de Rede van Texel, overleed Pieter Sijmesz Koster. Deze 20-jarige matroos was uit Medemblik afkomstig. Zijn collega Cornelis Baukes uit Franeker stierf op 9 juni. Het oorlogsschip passeerde toen net de Sont. Over de omstandigheden waarin de twee matrozen het leven lieten, is niets bekend. De betaalrol vermeldt slechts 'Obiit', Latijn voor 'hij is gestorven'.

Een chirurgijn behandelt een beenwond (Rijksmuseum)

Jan Swart

Een zoektocht naar meer informatie over opvarenden van het fregat Huis te Warmelo blijkt soms verrassend gemakkelijk te zijn. Dat geldt voor twee van de drie chirurgijns: Jan Swart en Jan Ringeling. Want zowel van de familie Swart als van de familie Ringeling bestaan genealogische publicaties.

Eerste chirurgijn Jan Swart uit Egmond wordt vermeld in het boek 'Acht generaties Swart'. De familie Swart bestierde generatieslang herbergen in Egmond. Zo ook de vader van de eerste chirurgijn die in 1698 de plaatselijke herberg De Vergulde Valck aankocht. De vader van Jan Swart was naast herbergier ook chirurgijn-barbier, een ambacht dat vaker van vader op zoon overging.

Jan Swart was vermoedelijk niet een bang uitgevallen type.

Vijf jaar voor zijn vertrek met het oorlogsschip was hij betrokken bij een handgemeen in Egmond aan Zee waarbij Jan zijn slachtoffer aanviel en bovenop hem 'geraakte'. Naar aanleiding van de vechtpartij moest hij voor de schout verschijnen.

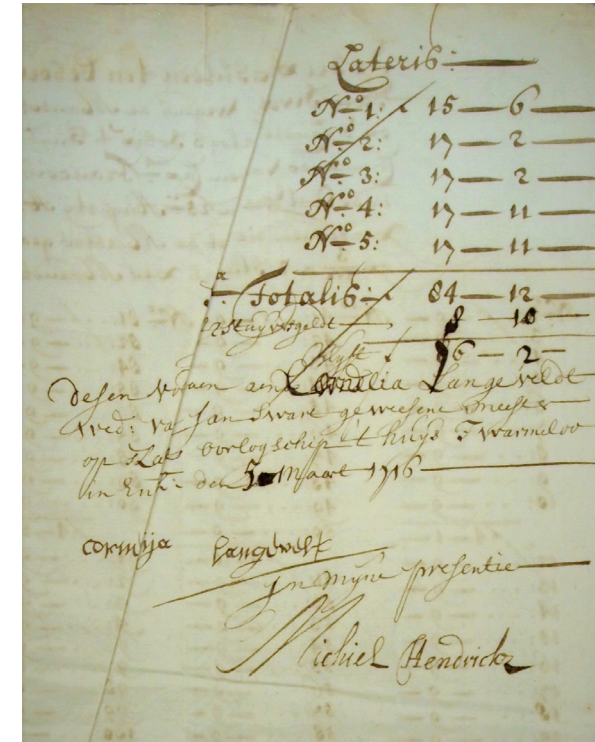
De eerste chirurgijn van de Huis te Warmelo trouwde Cornelia Langevelt met wie hij een zoon en een dochter kreeg. De dochter werd katholiek gedoopt op 2 juni 1715, één dag nadat de Huis te Warmelo was uitgezeild. Jan Swart was zeker niet het enige bemanningslid dat de doop van zijn kind miste. Een kind van matroos Jan Stek uit Medemblik werd op 25 augustus 1715 gedoopt. Op deze datum verongelukte het oorlogsschip in de Finse Golf.

Volgens het boek over de familie Swart overleed Jan Swart 'al vroeg, in 1715, te Egmond-Binnen'. Of de plaats van overlijden correct is, valt te betwijfelen. Het ligt meer voor de hand dat hij in 1715 omkwam bij het noodlottige ongeluk in Finse wateren.

Het dorp Egmond aan Zee, herkomstplaats van chirurgijn Jan Swart. (Regionaal Archief Alkmaar)

Op 5 maart 1716 was de weduwe van Jan Swart in Enkhuizen waar zij tekende voor de ontvangst van 76 gulden en 2 stuivers, een bedrag dat de eerste chirurgijn van de opvarenden nog tegoed had. Bij aanvang van de reis naar het Oostzeegebied was Jan Swart met de opvarenden een collectieve vergoeding voor medische verzorging van 9 stuivers per bemanningslid overeengekomen. De uitbetaling gebeurde achteraf via inhouding op de soldijen.

Fragment van de afrekening met de weduwe van chirurgijn Jan Swart in maart 1716. (Nationaal Archief)

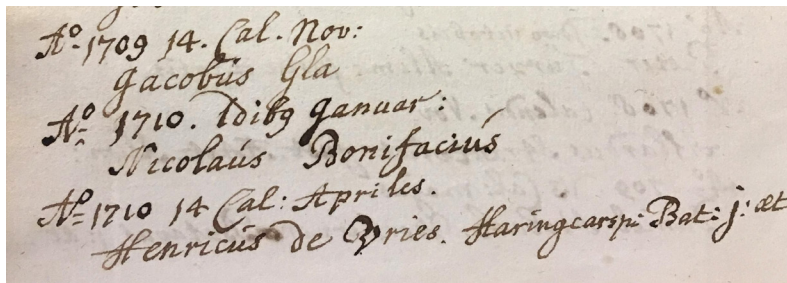
Claas Bonefaas

Tweede chirurgijn Claas Maartensz Bonefaas uit Alkmaar werd op het allerlaatste moment aan de bemanning van de Huis te Warmelo toegevoegd. Samen met de eerste zeilmaker en 12 matrozen kwam hij pas op 26 mei 1715 aan boord. Het merendeel van de bemanning bevond zich toen al minstens een week op het schip om het voor de reis in gereedheid te brengen. De 12 matrozen namen zonder uitzondering de plek van deserteurs in en ook Claas Bonefaas diende als plaatsvervanger. Uit de betaalrol valt op te maken dat hij de plek innam van plaatsgenoot Dirk Clok die in rang en soldij werd teruggezet.

Claas Maartensz Bonefaas werd op 13 juli 1696 gedoopt als Nicolaas, zoon van Maarten Bonefaas en Trijntje Dirks. De doopinschrijving is terug te vinden in het doopboek van de rooms-katholieke statie van Sint Mathias te Alkmaar. Toen zijn ouders ruim twee jaar eerder voor het gerecht van Alkmaar trouwden, woonde vader Maarten Bonefaas in de Oude Zijp (bij Petten). In de jaren 1698-1699 zijn twee andere kinderen van het echtpaar te Akersloot gedoopt waarbij de vader in het doopboek als meester Maarten Bonefaas staat ingeschreven. Hieruit mag worden opgemaakt dat de tweede chirurgijn van de Huis te Warmelo ook in de voetsporen van zijn vader was getreden.

Begin 1710 ging Claas Bonefaas naar de Latijnse School in Alkmaar. Hij staat in het inschrijvingsregister en de leerlingenlijst van de school vermeld onder de naam 'Nicolaus Bonifacius' en heeft zeker tot april 1711 deze klassieke opleiding gevolgd.

Over het lot van de tweede chirurgijn bestaat weinig twijfel want in de kantlijn van de betaalrol van de Huis te Warmelo staat dat Claas Bonefaas 'met het schip

Inschrijving van Claas Bonefaas voor de Latijnse School in Alkmaar. (Regionaal Archief Alkmaar)

gebleven' is. Amper 19 jaar oud eindigde zijn leven in de Finse Golf. Een zoektocht naar de naam Claas Bonefaas in Alkmaarse doop-, trouw- en begraafboeken van na 1715 levert dan ook geen resultaten op.

Gezicht op het eiland Marken anno 1741. (Zuiderzeemuseum)

Jan Ringeling

De derde chirurgijn van het fregat Huis te Warmelo was Jan Ringeling van het eiland Marken. Zoals eerder ter sprake kwam, bestaat van de familie Ringeling een genealogische publicatie die onder de titel 'Kroniek van Mr. Anthoni Claasz Ringeling en zijn nazaten op Marken, in Waterland en West-Indië' in 1982 het licht zag. Als stamvader heeft Anthoni Claasz Ringeling een prominente plaats in deze publicatie. Hij was schout en chirurgijn op Marken en trad vóór 12 mei 1697 in het huwelijk met Nelletje Gerrits. De genoemde datum is de doopdatum van de oudst bekende zoon Albert Ringeling die zich later als chirurgijn in Uitdam zou vestigen.

Derde chirurgijn Jan Ringeling past perfect in deze familiegeschiedenis. Maar ondanks dat er meerdere nazaten van Anthoni Claasz Ringeling de naam Jan dragen, is er verrassend genoeg geen match. Alle Jannen in het boek zijn van jongere generaties dan de Jan Ringeling van de Huis te Warmelo. Het dichtst bij komt een zoon van Albert Ringeling, kleinzoon van Anthoni Claasz. Maar gezien het doopjaar van zijn vader (1697) zal deze Jan pas na 1715 zijn geboren.

Hoe is het mogelijk dat derde chirurgijn Jan Ringeling van Marken in deze genealogische publicatie ontbreekt? Een plausibele verklaring is dat hij als zoon van stamvader Anthoni Claasz reeds voor 4 december 1695 is gedoopt. Dit is namelijk de vroegst bewaarde doopinschrijving van het eiland Marken. Als hij vervolgens nooit is getrouwd, geen kinderen heeft voortgebracht en op 25 augustus 1715 bij een scheepsongeluk omkwam, kan hij bij genealogisch onderzoek buiten beeld zijn gebleven. Met deze invalshoek krijgt de naam Jan in

de gepubliceerde genealogie van Ringeling een speciale betekenis. Naast Albert liet ook zijn broer Hendrik Ringeling een zoon Jan dopen. Hielden zij hiermee de herinnering aan een oudere broer Jan Ringeling levend? Wie het weet mag het zeggen...

Tot slot

De drie chirurgijns van het oorlogsfregat Huis te Warmelo waren jonge mannen uit Noord-Holland. Zij hadden gemeen dat hun vader ook chirurgijn was. Hoogstwaarschijnlijk zijn ze alle drie in 1715 in de Finse Golf om het leven gekomen. Eerste chirurgijn Jan Swart was getrouwd en liet in Egmond een vrouw en jonge kinderen achter. De tweede en derde chirurgijn moeten vrijgezellen zijn geweest. Meer informatie over de chirurgijns of andere bemanningsleden van de Huis te Warmelo is welkom! Zoekt u mee? U vindt alle namen op de website fregathuistewarmelo.nl. Op de website staat ook het laatste nieuws over het lopende onderzoek naar het scheepswrak en de bemanning.

Peter Swart

Koggenland

verschijnt in 2019 in de maanden maart, juni, september en december. De sluitingsdatum voor het volgende reguliere nummer is 15 november 2019.

De redactie is niet verantwoordelijk voor de inhoud van ondertekende artikelen.

Uw reacties op 'Vragen' en andere publicaties plaatsen wij graag in "Koggenland" zodat ook anderen dan de direct betrokkene van uw reacties kunnen profiteren.

© Voor het overnemen van artikelen of delen daarvan is toestemming vereist van de redactie en de auteur.

Voorouderspreekuur

elke 2e vrijdag van de maanden januari, maart, mei, september en november van 14:00 tot 16:00 uur
Westfries Archief, Blauwe Berg 5c, 1625 NT Hoorn

Richtlijnen voor auteurs

De kopij dient digitaal aangeleverd te worden in Word, zonder gebruik van enige opmaak bij voorkeur via mailadres: hoofdredacteur@owf.ngv.nl.

Afbeeldingen dienen apart te worden aangeleverd. Dit kan in de vorm van scherpe foto's of digitaal per e-mail. Digitale afbeeldingen dienen van goede kwaliteit te zijn: ten minste 300 dpi op het gewenste formaat. U kunt altijd op assistentie van de redactie rekenen.

De bibliotheek van onze afdeling

Onze bibliotheek is te vinden in het Westfries Archief. De bibliotheek is geopend op dinsdag en vrijdag van 09.00 uur tot 17.00 uur. Voor het lenen van materiaal kunt u terecht tijdens de bijeenkomsten en het Voorouderspreekuur.

Bestuur en functieverdeling

Voorzitter

Dick Waalboer, Oosterstraat 56, 1654 JM Benningbroek 0229 - 59 17 46
e-mail: voorzitter-owf@ngv.nl

Secretaris

Joke Ignjatovic, Klagerstuin 10, 1689 JX Zwaag 06 51 34 81 89
e-mail: secretaris@owf.ngv.nl

Penningmeester

Henk Flierman, Kloosterpoort 1, 1613 EV Grootebroek 0228 - 51 31 05
e-mail: penningmeester@owf.ngv.nl

Algemeen bestuurslid, werkgroep bibliotheek, opvang nieuwe leden
vacature

Algemeen bestuurslid, Communicatie/ PR
vacature

Algemeen bestuurslid, organisatie lezingen

Marijke van Teunenbroek, Robert Stolzshof 292, 1628 XA Hoorn 06 22 34 25 98
e-mail: lezingen@owf.ngv.nl

Algemeen bestuurslid, hoofdredacteur

Ben H.T.J. Leek, Koperslager 41, 1625 AK Hoorn 0229 - 23 29 35
e-mail: hoofdredacteur@owf.ngv.nl

Homepage: <https://ontdekjouwverhaal.nl/onze-afdelingen/oostelijk-west-friesland/>

Webmaster

Dick Waalboer

Redactie Koggenland

Ben H.T.J. Leek, Koperslager 41, 1625 AK Hoorn 0229 - 23 29 35
e-mail: hoofdredacteur@owf.ngv.nl

Dick Waalboer, Oosterstraat 56, 1654 JM Benningbroek 0229 - 59 17 46
e-mail: voorzitter-owf@ngv.nl

Verenigingsgebouw

Westfries Archief, Blauwe Berg 5c, 1625 NT Hoorn 0229 - 28 25 00

1. Oprechte Haerlemsche courant, 14 september 1715 (Delpher).
2. Nationaal Archief, Admiraliteitscolleges 3088 (betaalrol van de Huis te Warmelo).
3. Stadsarchief Amsterdam, Archief van de Burgemeesters; missiven aan burgemeesters 54.
4. Onder andere: R. Baars, Het journaal van Joannes Veltkamp (1759-1764). Een scheepschirurgijn in dienst van de admiraliteit van Amsterdam, Zwolle, 2014. Reglement en instructie voor de Zee-Officieren, onder het ressort van het collegie op de Maze. Voor den Chirurzyn. Rotterdam, 1755.
5. Westfries Archief (WFA), Doop-, Trouw en Begraafboeken (DTB) Medemblik 2. Pieter, zoon van Sijmon Germentsz en Aaltje Andries, werd gedoopt op 16 januari 1695. Bij de doopinschrijving van zijn zus Trijntje op 1 januari 1686 wordt de vader aangeduid als Sijmon Germentsz Koster.
6. Rita Bijl en Aarnout Leijnse, Acht generaties Swart. De geschiedenis van een familie uit de Egmondse, zp, 2007.
7. WFA, DTB Medemblik 3. Betreft de doop van Aris, zoon van Jan Stoffelsz en Trijn Aris. De vader ging als Jan Stoffelsz Stek met de moeder op 26 oktober 1709 in ondertrouw te Medemblik. Zie WFA, DTB Medemblik 22.
8. Marc van Alphen, Het oorlogsschip als varend bedrijf. Schrijvers, administratie en logistiek aan boord van Nederlandse marineschepen in de 17de en 18de eeuw, Den Haag, 2014, p.175-176.
9. Regionaal Archief Alkmaar (RAA), DTB Alkmaar 99.
10. RAA, DTB Alkmaar 951 (28 maart 1694).
11. 'Onze dorpsheermeesters door de eeuwen heen (deel 2)' in: De Groene Valck, nr. 19, 1989, p.5. Zie RAA, DTB Akersloot 7 voor de doop van zoon Cornelius op 12 februari 1699.
12. Voor de inschrijving zie RAA, Latijnse School Alkmaar 4. Voor de vermeldingen van 'Nicolaus Bonifacius' in het leerlingenregister (klas 4) zie RAA, Latijnse School Alkmaar 2.
13. J.H.A. Ringeling, Kroniek van Mr. Anthoni Claasz Ringeling en zijn nazaten op Marken, in Waterland en West-Indië, Amsterdam, 1982.
14. Waterlands Archief (WA), DTB Marken 3b (kopieboek).